

*Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης
Ελαιοκομίας στη Π.Ε. Μεσσηνίας*

ΧΑΝΙΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Υφιστάμενη κατάσταση – Προβλήματα,

Η καλλιέργεια της ελιάς αποτελεί μια σημαντική αγροτική δραστηριότητα στην Ελλάδα από οικονομική, κοινωνική και οικολογική άποψη. Στην Π.Ε. Μεσσηνίας υπάρχουν πάνω από 50.000 ελαιοκομικές εκμεταλλεύσεις και η συνολική έκταση της ελαιοκαλλιέργειας ανέρχεται σε 817.537 στρέμματα με πάνω από 15.477.000 ελαιόδεντρα, εκ των οποίων παραγωγικά είναι τα 14.799.000. Η μέση ετήσια παραγωγή στο νομό είναι 50.000 τόνοι, αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια πτωτική τάση, που πιθανό να οφείλεται στην αποσύνδεση της επιδότησης από την παραγωγή, τις κλιματολογικές συνθήκες, και τη χαμηλή τιμή του προϊόντος. Το σύστημα καλλιέργειας είναι εντατικό και ημιεντατικό με μέτριο έως μεγάλο βαθμό παρεμβάσεων και εισροών. Στα αειφορικά συστήματα καλλιέργειας υπάρχουν 1.300.000 περίπου ελαιόδεντρα ολοκληρωμένης διαχείρισης με παραγωγή 5.000 τόνων και 600.000 περίπου ελαιόδεντρα βιολογικής καλλιέργειας με παραγωγή 1.500 τόνων. Στη Μεσσηνία σήμερα παράγονται 5.000 έως 6.000 τόνοι ελαιόλαδο 'ΠΟΠ Καλαμάτας' στα όρια της τέως επαρχίας Καλαμάτας και επίκειται η επέκταση του ΠΟΠ σε ολόκληρη τη Μεσσηνία.

Η κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία για την παραγωγή ελαιολάδου στη Π.Ε. Μεσσηνίας είναι η 'Κορωνέικη', πολύ παραγωγική, ανθεκτική στις ξηροθερμικές συνθήκες και τους ισχυρούς ανέμους. Σε μικρή έκταση καλλιεργείται η πρώιμη ντόπια ποικιλία 'Μαυρολιά' και ελάχιστα η ποικιλία 'Μαστοειδής'. Για την παραγωγή επιτραπέζιων ελιών καλλιεργείται αποκλειστικά η ποικιλία 'Καλαμάτα'.

Το παραγόμενο ελαιόλαδο στην Μεσσηνία είναι άριστης ποιότητας, που του δίνει και το ισχυρότερο brand name στην αγορά (ΛΑΔΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ). Το μεσσηνιακό ελαιόλαδο σε ποσοστό άνω του 95% ανήκει στην κατηγορία 'έξτρα παρθένο' με άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα υψηλή περιεκτικότητα σε αντιοξειδωτικές ουσίες (πολυφαινόλες) όπως προκύπτει από έρευνα του Π. Μαγιάτη και άλλες μετρήσεις. Η αξία του παραγομένου εισοδήματος από το μεσσηνιακό ελαιόλαδο υπολογίζεται περίπου σε 230.000.000 € (2013) μαζί με την επιδότηση. Στη Μεσσηνία λειτουργούν 240 ελαιοτριβεία, 77 τυποποιητήρια ελαιολάδου και 5 πυρηνελαιουργεία, που δημιουργούν σημαντική μόχλευση στην οικονομία της Μεσσηνίας.

Εντούτοις, η καλλιέργεια της ελιάς στην Π.Ε. Μεσσηνίας, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, έχει εγγενή προβλήματα που επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής όπως ο μικρός πολυτεμαχισμένος κλήρος και έτσι περιορισμένη δυνατότητα εκμηχάνισης, κυρίως της συγκομιδής, μεγάλο κόστος εισροών και μη ικανοποιητική παραγωγικότητα. Εκτός των παραπάνω προβλημάτων υπάρχουν σε περιορισμένη κλίμακα άστοχοι καλλιεργητικοί χειρισμοί που υποβαθμίζουν την ποιότητα όπως η πλημμελής καταπολέμηση δάκου, κυρίως σε περιοχές εκτός προγράμματος δακοκτονίας, η μεταφορά ελαιοκάρπου σε ακατάλληλους περιέκτες και η συγκομιδή ελαιοκάρπου σε προχωρημένο στάδιο ωρίμανσης. Έτσι, οι ελαιοκαλλιεργητές δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις κατάλληλες συνθήκες (εδαφο-κλιματικό περιβάλλον, ποιότητα των προϊόντων ελιάς) που έχει η περιοχή λόγω α) της μη αποτελεσματικής λειτουργίας των αγροτικών δομών (συνεταιρισμών, κλπ), β) της πολύ περιορισμένης τεχνικής υποστήριξης (ειδικούς γεωπόνους), γ) της έλλειψης εκπαίδευσης των αγροτών στις σύγχρονες φιλο-περιβαλλοντικές καλλιεργητικές πρακτικές, δ) της εφαρμογής μη ορθών διαδικασιών επεξεργασίας (εξαγωγή ελαιολάδου), και της μη σωστής τυποποίησης και μάρκετινγκ των προϊόντων της ελιάς.

Στην περιοχή της Μεσσηνίας υπάρχει σημαντικός αριθμός ελαιοκαλλιεργητών που συμμετέχουν σε ομάδες ολοκληρωμένης διαχείρισης και ως εκ τούτου ακολουθούν τον προγραμματισμό της ομάδας όσον αφορά στην ορθολογική λίπανση των ελαιώνων. Παρόλα αυτά, υπάρχει ακόμη σημαντικό περιθώριο βελτίωσης, αφού πολλοί παραγωγοί εξακολουθούν να λιπαίνουν εμπειρικά δίχως να βασίζονται σε αναλύσεις φύλλων και εδάφους, με ότι αυτό συνεπάγεται σε κόστος και πιθανή επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Το μεγαλύτερο μέρος των ελαιώνων δεν καλύπτεται από συλλογικά δίκτυα άρδευσης κλειστών αγωγών και οι ελαιώνες δεν αρδεύονται ορθολογικά.

Ορισμένες ελαιοκομικές περιοχές της Π.Ε. Μεσσηνίας δεν είναι ενταγμένες στο 'Πρόγραμμα Συλλογικής Καταπολέμησης του δάκου' με αποτέλεσμα οι παραγωγοί να μην λαμβάνουν έγκαιρα τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση του, ο οποίος αποτελεί το σπουδαιότερο εχθρό της ελιάς στην περιοχή. Σημαντικό όμως πρόβλημα αποτελεί η εφαρμογή από ορισμένους ελαιοπαραγωγούς αλόγιστων ψεκασμών καλύψεως εναντίων του δάκου, οι οποίοι αφενός απαγορεύεται να εφαρμόζονται στις περιοχές που παράγουν ΠΟΠ ελαιόλαδο αλλά και αφετέρου επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην ποιότητα του ελαιολάδου, στον καταναλωτή αλλά και στο ψεκαστή. Διαπιστώθηκαν επίσης έντονα προβλήματα από Ίσκα, ασθένεια η οποία χρίζει ιδιαίτερης προσοχής για το μέλλον της ελαιοκαλλιέργειας στην περιοχή. Η Μεσσηνία αποτελεί την περιοχή όπου η συγκεκριμένη ασθένεια της ελιάς διαπιστώθηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας προ δεκαετίας. Άλλες ασθένειες οι οποίες παρατηρήθηκαν περιστασιακά, είναι το κυκλοκόνιο, η βούλα και η φυματίωση (καρκίνωση), που όμως δεν εμπνέουν καμία ανησυχία, δεδομένου ότι τα διαθέσιμα σκευάσματα (χαλκός, dodine, trifloxystrobin, crezoxim-methyl, tebuconazole) και οι καλλιεργητικές πρακτικές (κατάλληλο κλάδεμα για αερισμό της κόμης, αποφυγή υπερβολικής αζωτούχου λίπανσης, αντιμετώπιση του δάκου, αποφυγή εκτέλεσης εργασιών με υγρό καιρό, κ.α.) που συνίστανται, είναι επαρκείς για την αντιμετώπιση των ασθενειών αυτών.

Υπάρχει μεγάλος αριθμός ελαιοτριβείων (240) για το ύψος της παραγωγής, μέρος των οποίων δεν είναι εκσυγχρονισμένος με αυξημένο κόστος λειτουργίας και συνθήκες εξαγωγής που πρέπει να βελτιωθούν. Σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιούνται υλικά όχι πάντα κατάλληλα για χειρισμό ελαιολάδου ενώ υπάρχει καθυστέρηση της έκθλιψης ελαιοκάρπου σε περιορισμένη έκταση, καθώς επίσης και υπέρβαση των ορίων θερμοκρασίας κατά την μάλαξη της ελαιοζύμης. Υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός μονάδων τυποποίησης (77), αρκετές από τις οποίες λειτουργούν με υψηλό κόστος ή και υπολειτουργούν. Συνήθως λειτουργούν σε ενιαίο χώρο με ελαιοτριβεία, χωρίς πάντα να υπάρχουν οι προβλεπόμενες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας. Παρά το μεγάλο αριθμό μονάδων τυποποίησης, το ποσοστό τυποποίησης ελαιολάδου σε σχέση με το ύψος παραγωγής είναι μικρό, αφού υπολογίζεται περίπου σε 6000 έως 8000 τόνους. Υπάρχει μεγάλος αριθμός μονάδων εμπορίας με ανεπαρκή οργάνωση, με εξαίρεση ελάχιστες μονάδες μία εκ των οποίων κατέχει σημαντική θέση στην εμπορία ελαιολάδου. Μεγάλο ποσοστό διακίνησης ελαιολάδου γίνεται χύμα (περίπου 40%) με αποτέλεσμα την απώλεια της προστιθέμενης αξίας στην επιπλέον τιμή του τυποποιημένου, με μεγάλη εξάρτηση των εξαγωγών χύμα ελαιολάδου από την Ιταλία (περίπου 60%).

Η Μεσσηνία παράγει περίπου το 4% της ελληνικής βρώσιμης ελιάς στην Ελλάδα, με τάση μείωσης αν και έχει χαρακτηριστεί ως προϊόν 'Ελιά Καλαμάτα' ΠΟΠ με παγκόσμια αναγνώριση.

Σχέδιο δράσης - Προτάσεις

Ανάπτυξη και βελτίωση της ελαιοκαλλιέργειας για παραγωγή ποιοτικού ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς.

Οι δράσεις στα διάφορα στάδια παραγωγής που πρέπει να γίνουν για την επίτευξη του στόχου και την εξασφάλιση στους ελαιοκαλλιεργητές ικανοποιητικού εισοδήματος, που να τους κρατήσει στην παραγωγή, είναι:

Διαχείριση ελαιοδέντρων-Εγκατάσταση νέων ελαιώνων

Στους υφιστάμενους ελαιώνες πρέπει να εκσυγχρονιστεί το σύστημα διαχείρισης και να ανανεωθούν τα δέντρα με κλάδεμα έτσι ώστε να καταστούν πιο παραγωγικά και να διευκολυνθούν οι καλλιεργητικές πρακτικές (κυρίως φυτοπροστασία και συγκομιδή). Η εκπαίδευση επαγγελματιών 'κλαδευτών' στην Π.Ε. Μεσσηνίας με ειδικά σεμινάρια θα συμβάλει στην καλλίτερη διαχείριση των ελαιώνων. Με την εφαρμογή ενός πολυετούς πλάνου κλαδέματος επαναδιαμόρφωσης των δέντρων και καρποφορίας θα επιτευχθεί η μέγιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, η καλύτερη προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές και η βελτιστοποίηση της παραγωγής σε ποιοτικούς και ποσοτικούς όρους. Επίσης, σημαντική έμφαση πρέπει να δοθεί στην περιβαλλοντική πιστοποίηση του συστήματος διαχείρισης αλλά και των παραγόμενων προϊόντων καθώς αυτό το στοιχείο αποτελεί μια από τις σύγχρονες τάσεις στο μάρκετινγκ των αγροτικών προϊόντων.

Στις νέες φυτεύσεις, αν υπάρξουν, να γίνει σωστά η εγκατάσταση του ελαιώνα, δίνοντας έμφαση στη χρήση υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού κυρίως των ποικιλιών 'Κορωνέικη', 'Καλαμών' αλλά και της 'Μαυρολιάς'. Αυτό θα συμβάλει σημαντικά στη διατήρηση της ποικιλιακής σύστασης του ελαιώνα της Μεσσηνίας, στοιχείο καθοριστικό για την ονομασία ΠΟΠ και την αγροτική αλλά και πολιτιστική και τουριστική αξιοποίηση του ελαιώνα της Μεσσηνίας.

Λίπανση

Οι ανάγκες λίπανσης θα πρέπει να διαμορφωθούν με βάση το σύστημα διαχείρισης των ελαιώνων, επομένως θα είναι αυξημένες για συστήματα εντατικής διαχείρισης και μειωμένες στους παραδοσιακούς, μη εντατικούς ελαιώνες. Υπάρχει ακόμη σημαντικό περιθώριο βελτίωσης, αφού πολλοί παραγωγοί εξακολουθούν να λιπαίνουν εμπειρικά, με ότι αυτό συνεπάγεται σε κόστος και πιθανή επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Η περιοχή διαθέτει εκπαιδευτικά/ερευνητικά ιδρύματα (Ινστιτούτο του ΕΛΓΟ και ΤΕΙ), τα οποία θα πρέπει να αξιοποιηθούν ώστε να παράσχουν τεχνική στήριξη στους παραγωγούς. Ακόμη και αν δεν διαθέτουν τις υποδομές για διενέργεια αναλύσεων, μπορούν να συνεισφέρουν σε θέματα ενημέρωσης. Το προσωπικό του Ινστιτούτου των Χανίων έχει ήδη έρθει σε συνεννόηση με το αντίστοιχο Τμήμα του ΕΛΓΟ στην Καλαμάτα (το οποίο ανήκει πλέον στο νέο διευρυμένο Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών Φυτών και Αμπέλου και αναμένεται σύντομα να στελεχωθεί με έναν νέο ερευνητή για θέματα ελιάς και ελαιολάδου), ώστε να παράσχει ενημερωτικό υλικό (φυλλάδια) που αφορούν στη λίπανση της ελιάς, καθώς και να προσφέρει τη δυνατότητα διενέργειας αναλύσεων εδάφους και φύλλων στα Χανιά, σε περίπτωση που αυτό ζητηθεί από κάποιους παραγωγούς, ή όποια άλλη μορφή μεταφοράς τεχνογνωσίας απαιτηθεί στον συγκεκριμένο τομέα.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, τέθηκε επίσης το σημαντικό θέμα της ερμηνείας των αναλύσεων εδάφους και φύλλων από τους γεωπόνους της περιοχής. Ακόμη και αν

υπάρχει η δυνατότητα διενέργειας αναλύσεων, η σωστή ερμηνεία των αποτελεσμάτων από τους επιβλέποντες γεωπόνους είναι πολύ πιο σημαντική από τους αριθμούς των αναλύσεων. Στον τομέα αυτό και εφόσον ζητηθεί, το Ινστιτούτο των Χανίων μπορεί να προσφέρει εξειδικευμένη ενημέρωση σε γεωπόνους από τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες, ή και ιδιώτες που θα ήθελαν να συμμετάσχουν σε σχετική εκδήλωση, αφού οι απαιτήσεις της ποικιλίας 'Κορωνέικη' σε θρεπτικά στοιχεία είναι γνωστές. Όσον αφορά στη χρήση των οργανικών υλικών, διαπιστώθηκε ότι στα ελαιουργεία της περιοχής υπάρχει διαθεσιμότητα υλικών τα οποία προς το παρόν παραμένουν αναξιοποίητα. Επειδή για την ποικιλία 'Μαυρολιά' δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία (όχι μόνο για τη λίπανση, αλλά και για άλλες καλλιεργητικές πρακτικές) καλό θα ήταν να διερευνηθούν περαιτέρω από το Τμήμα Ελαιάς του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ της Καλαμάτας, σε συνεργασία με το ΤΕΙ.

Άρδευση

Αύξηση των αρδευόμενων ελαιώνων με την κατασκευή μικρών φραγμάτων και λιμνοδεξαμενών αξιοποιώντας τους υδατικούς πόρους της περιοχής και την κατασκευή συλλογικών αρδευτικών δικτύων υπό πίεση. Αυτό θα διευκολύνει την εγκατάσταση από τους αγρότες συστημάτων τοπικής άρδευσης (σταγόνες, μικροεκτοξευτήρες) που εξοικονομούν νερό και εφαρμογή της άρδευσης (όταν απαιτείται, ιδιαίτερα τα κρίσιμα στάδια) για την εξασφάλιση ικανοποιητικής παραγωγής. Ενημέρωση των καλλιεργητών για ορθολογική άρδευση της ελιάς και εξέταση της δυνατότητας εγκατάστασης συστήματος ενημέρωσης των αγροτών για τις ανάγκες των καλλιεργειών σε νερό.

Φυτοπροστασία

Για την ορθή και αποτελεσματική αντιμετώπιση του δάκου, κρίνεται σκόπιμο να ενταχθούν στο 'Πρόγραμμα Συλλογικής Καταπολέμησης του δάκου' όλες οι ελαιοκομικές περιοχές της Π.Ε. Μεσσηνίας, το οποίο οργανώνεται, εποπτεύεται και υλοποιείται από τις δύο Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Π.Ε. Μεσσηνίας. Όπου η δακοκτονία δεν είναι αποτελεσματική πρέπει να γίνεται ενημέρωση και εκπαίδευση των συμμετεχόντων στη διαδικασία εφαρμογής του προγράμματος (γεωτεχνικών, παγιδοθετών, εργατών κ.λπ.) με ειδικά σεμινάρια ώστε να μην αντιμετωπίζεται σαν μια απλή και επαναλαμβανόμενη διαδικασία ρουτίνας, αλλά να εφαρμόζεται με ζήλο και σοβαρότητα από όλους του εμπλεκόμενους και φυσικά με την ενεργό συμμετοχή και των ελαιοπαραγωγών.

Ενημέρωση των ελαιοπαραγωγών από τους αρμόδιους φορείς και ιδιαίτερα εκείνων που παράγουν ΠΟΠ ελαιόλαδο για τις επιπτώσεις των ψεκασμών καλύψεως. Εφαρμογή των γενικών αρχών ολοκληρωμένης αντιμετώπισης και για τους λοιπούς εχθρούς της ελιάς από τους ελαιοπαραγωγούς της περιοχής (π.χ πυρηνοτρήτης, ρυγχίτης, καλόκορις, κοκκοειδή κλπ). Για το σκοπό αυτό, πρέπει να υπάρχει συμβουλευτική υποστήριξη και μεταφορά τεχνογνωσίας στους παραγωγούς, από ειδικούς σε θέματα φυτοπροστασίας της ελιάς σε συνεργασία με τους αρμόδιους γεωπόνους των Δ.Α.Ο.Κ. της Π.Ε. Μεσσηνίας ώστε να παρέχονται οι απαραίτητες οδηγίες στους ενδιαφερόμενους ελαιοπαραγωγούς όσο αφορά στην αναγκαιότητα καθώς και στον κατάλληλο χρόνο των επεμβάσεων αλλά και στην επιλογή των κατάλληλων φυτοπροστατευτικών μέσων.

Για την αποτελεσματική διαχείριση των φυτοπαθολογικών προβλημάτων της ελιάς στην Π.Ε. Μεσσηνίας, η στρατηγική σχεδιασμού θα πρέπει να κινηθεί σε δύο βασικούς άξονες:

α) Έλεγχο του πολλαπλασιαστικού υλικού ώστε οι παραγωγοί να προμηθεύονται υγιές φυτωριακό υλικό, θέτοντας τη βάση για μια αποδοτική καλλιέργεια απαλλαγμένη από ασθένειες. Ιδιαίτερα για την διαχείριση της Ίσκας ο έλεγχος του πολλαπλασιαστικού υλικού θα πρέπει να βασίζεται στη χρήση ευαίσθητων μοντέρνων μοριακών μεθόδων με βάση την αλυσιδωτή αντίδραση της πολυμεράσης (PCR-based methods), καθώς οι κλασσικές μέθοδοι προσδιορισμού είναι αποτελεσματικές μόνο στα πολύ προχωρημένα στάδια της ασθένειας, έχοντας χαθεί πολύτιμος χρόνος για οποιαδήποτε μορφή αντιμετώπισης.

β) Περιορισμό της διάδοσης της ασθένειας. Για το σκοπό αυτό συστήνεται μια σειρά μέτρων όπως η κάλυψη των τομών του κλαδέματος, αφαίρεση και κάψιμο των βαδιδιοκαρπίων και των προσβεβλημένων τμημάτων των δένδρων, απολύμανση των κλαδευτικών εργαλείων και κλάδεμα των ασθενών δένδρων χωριστά από τα υγιή μέσα στον ελαιώνα.

Τεχνολογία εξαγωγής – ποιότητα ελαιολάδου

Ελαχιστοποίηση του χρόνου παραμονής του ελαιοκάρπου στο ελαιουργείο (λιγότερο από 24h). Είναι προαπαιτούμενο για παραγωγή υψηλής ποιότητας ελαιολάδου και μπορεί να επιτευχθεί με την κοινή άλεση του ελαιοκάρπου. Εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και διαδικασιών λειτουργίας των ελαιουργείων (πιστοποίηση, HACCP, κλπ). Θα πρέπει να εξετασθεί η μείωση του αριθμού των ελαιουργείων με συνένωση, που θα εξασφαλίσει την βιωσιμότητα και την εφαρμογή των απαραίτητων πιστοποιήσεων. Ο έλεγχος στα ελαιοτριβεία θα πρέπει να είναι συστηματικός και σε καμία περίπτωση να μην επιτρέπεται η χρήση υψηλών θερμοκρασιών κατά τη μάλαξη και το διαχωρισμό του ελαιολάδου. Θα πρέπει να υποχρεωθούν όσα ελαιοτριβεία δε διαθέτουν κατάλληλους αποθηκευτικούς χώρους στο ελαιουργείο και ο έλεγχος θα πρέπει να επεκταθεί και στις συνθήκες αποθήκευσης του ελαιολάδου που θα πρέπει να γίνεται σε ξεχωριστές κατά κατηγορία δεξαμενές. Συνεχής και εντατική ενημέρωση των ελαιοπαραγωγών και ελαιοτριβέων για κατάλληλους χειρισμούς με στόχο την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του ελαιολάδου.

Για την μεταφορά και αποθήκευση του παραγόμενου ελαιολάδου θα πρέπει να χρησιμοποιούνται δοχεία και δεξαμενές από αδρανές υλικό (ανοξειδωτο χάλυβα). Οι δεξαμενές πρέπει να βρίσκονται σε κλιματιζόμενους χώρους, καθαρούς, απαλλαγμένους από οσμές, που να αερίζονται εύκολα και η θερμοκρασία περιβάλλοντος να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα μέχρι 18 °C. Γενικά οι αποθηκευτικοί χώροι πρέπει να καλύπτουν τις απαιτήσεις που επιβάλλουν τα συστήματα πιστοποίησης των διαδικασιών παραγωγής και διασφάλισης ποιότητας. Η διοχέτευση αζώτου στον ελεύθερο χώρο των δεξαμενών κρίνεται ως βέλτιστη συνθήκη για την απομάκρυνση του οξυγόνου και την αποφυγή της οξειδωσης του ελαιολάδου.

Πλήρης λειτουργία του διαπιστευμένου εργαστηρίου αναλύσεων ελαιολάδου του Τμήματος Ελαίας του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ στην Καλαμάτα για υποστήριξη των προσπαθειών διατήρησης και βελτίωσης της ποιότητας του μεσσηνιακού ελαιολάδου. Συνέχιση επίσης της ήδη πολύ καλής παρουσίας του ΤΕΙ Καλαμάτας στην ίδια κατεύθυνση με έμφαση στον τομέα γευσιγνωσίας.

Τεχνολογία επιτραπέζιας ελιάς

Είναι απαραίτητο να υπάρχουν οδηγίες ορθής πρακτικής για τις συνθήκες συλλογής, αποθήκευσης και επεξεργασίας της επιτραπέζιας ελιάς από τους παραγωγούς και τις

μεταποιητικές μονάδες. Επίσης, να υπάρχουν οδηγίες για την επεξεργασία του καρπού με μειωμένη αλατοπεριεκτικότητα.

Τυποποίηση-προώθηση

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων και η ποιοτική αναβάθμιση τους είναι πλέον αναγκαία. Για την επίτευξη των παραπάνω κρίνεται απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση μέσω σεμιναρίων, ημερίδων κτλ., όλων των εμπλεκόμενων σε θέματα που αφορούν τα «Σχήματα Πιστοποιημένης Ποιότητας» και στις απαιτούμενες προδιαγραφές του κοινοτικού και εθνικού πλαισίου για την παραγωγή και διάθεση προϊόντων σύμφωνα με τα πρότυπα ολοκληρωμένης διαχείρισης AGRO, το πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας και το σύστημα ελέγχου & πιστοποίησης προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ. Επιπλέον, απαραίτητη είναι και η ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων σχετικά με την αναγκαιότητα χρήσης των εθνικών ή κοινοτικών σημάτων και ενδείξεων τα οποία είναι απαραίτητο να φέρουν οι συσκευασίες διακίνησης των εν λόγω προϊόντων.

Στην περιοχή παράγεται το 20% της συνολικής παραγωγής ελαιολάδου στη χώρα μας. Λειτουργούν σημαντικές τυποποιητικές μονάδες με εξαγωγική δραστηριότητα. Το όνομα Καλαμάτα ή πιο σωστά το brand Kalamata είναι συνδεδεμένο στις αγορές του εξωτερικού με την καλύτερη φυσική μαύρη επιτραπέζια ελιά ποικιλίας Καλαμών και παραπέμπει σε προϊόντα μοναδικής ποιότητας. Συνεπώς, λόγω της μεγάλης παραγωγής θα πρέπει να εξετασθεί η δυνατότητα συγκέντρωσης ελαιοτριβείων / κοινής έκθλιψης για επίτευξη οικονομιών κλίμακας καθώς και τυποποιητικών μονάδων για καλύτερη αξιοποίηση της παραγόμενης ποσότητας.

Κρίνεται όμως αναγκαίο να ενισχυθεί εκτός από την παραγωγή και ο ρόλος της τυποποίησης και συσκευασίας ελαιολάδου από τους συνεταιρισμούς και τις ιδιωτικές μονάδες τυποποίησης, ο οποίος στοχεύει στην υπεραξία και διευκολύνει την είσοδο του τοπικά παραγόμενου ελαιολάδου σε μεγάλες αλυσίδες πώλησης (σούπερ μάρκετ) τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και σε αυτές του εξωτερικού. Η τυποποίηση του ελαιολάδου και η διάθεση του όχι σε λιανική-χύμα πώληση αλλά σε κατάλληλες, εγκεκριμένες συσκευασίες αποτελεί κύριο παράγοντα της εξασφάλισης των καταναλωτών για τη γνησιότητα και την ποιότητα του προϊόντος.

Ο τομέας του ελαιολάδου στην Π.Ε. Μεσσηνίας αποτελεί ένα κλάδο με σημαντική δυναμική και απαιτείται να δοθεί προσοχή στην διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του. Συγκεκριμένα για την περιοχή ο στόχος θα πρέπει να είναι η α) Οργάνωση του τομέα σε επίπεδο παραγωγών, ελαιοτριβείων και τυποποιητών, β) Η αξιοποίηση στο έπακρον του brand name του ελαιολάδου της περιοχής στην εσωτερική αγορά και σε niche αγορές του εξωτερικού γ) Απαιτείται μια στρατηγική για την προβολή του. Απαιτείται η χαρτογράφηση των ελαιολάδων από διάφορες περιοχές της Μεσσηνίας και από διαφορετικές τοπικές ποικιλίες, με στόχο την ποιοτική διαφοροποίηση του προϊόντος και η τοποθέτηση τους στις διάφορες αγορές μέσω δράσεων προώθησης, που θα πληροφορούν και θα εκπαιδεύουν τους opinion leaders και καταναλωτές για τη διαφορετικότητα των μεσσηνιακών ελαιολάδων.

Διοργάνωση δράσεων προβολής σε συνδυασμό με την γαστρονομία της περιοχής. Παρουσία του επωνύμου τοπικού ελαιολάδου στους χώρους εστίασης και ξενοδοχεία. Η απόφαση στήριξης από τα ξενοδοχεία της περιοχής του πρωινού με ελληνικά προϊόντα με παράλληλη εμφάνιση αυτών σε προθήκες εντός του ίδιου χώρου θα συμβάλλει αποφασιστικά στη διάδοση των κυριότερων ντόπιων προϊόντων. Τέλος με την παρουσία

αυτών σε χώρους του αεροδρομίου θα διαφημίζονται περαιτέρω τα ντόπια προϊόντα ενώ θα αποτελέσουν γιατί όχι και το τελευταίο ίσως δώρο-αναμνηστικό από την επίσκεψή τους στη χώρα μας.

Εκπαίδευση-Κατάρτιση αγροτών

Η εκτέλεση σεμιναρίων κατά τακτά χρονικά διαστήματα για τους αγρότες σχετικά με τις ορθές καλλιεργητικές πρακτικές, ιδιαίτερα το κλάδεμα των ελαιοδέντρων, την φυτοπροστασία, αλλά και τη σημασία της παραγωγής και κατανάλωσης ελαιολάδου κατηγορίας έξτρα παρθένου. Εκτύπωση φυλλαδίου πρακτικών οδηγιών εφαρμογής των επιστημονικών συμπερασμάτων που προέκυψαν από το σεμινάριο και είναι άμεσα εφαρμόσιμα. Η εκτύπωση μπορεί να γίνει με φροντίδα της Π.Ε. Μεσσηνίας και του Ιδρύματος 'Καπετάν Βασίλη' και την επιστημονική επιμέλεια των γεωπόνων του αλλά και την συνεργασία του Ινστιτούτου Ελιάς των Χανίων. Το υπάρχον έντυπο υλικό του Ινστιτούτου μπορεί να ανατυπωθεί με ευθύνη και δαπάνη των τοπικών φορέων για να προωθηθεί στους καλλιεργητές μέσω των ομάδων παραγωγών, των δήμων και των Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Ελαιοκαλλιέργεια και Αγροτουρισμός

Ο συνδυασμός της ελαιοκαλλιέργειας με την αγρο-τουριστική δραστηριότητα είναι επιβεβλημένος λόγω των ιδανικών συνθηκών της περιοχής. Ο συνδυασμός αυτός είναι δυνατός επειδή οι ελαιώνες απαιτούν ένταση εργασίας σε μια περιορισμένη περίοδο (Νοέμβριος – Μάρτιος), που η τουριστική δραστηριότητα δεν είναι έντονη, μπορεί να αποτελεί συμπληρωματική απασχόληση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον πρέπει να δοθεί στα ελαιόδεντρα της τοπικής ποικιλίας, που έχουν μεγάλη ηλικία (ως 1000 ετών), αφού παρουσιάζουν ιδιαίτερη αισθητική και συνδέονται με την ιστορία και τις παραδόσεις του τόπου (Μνημειακά Ελαιόδεντρα). Αποτελούν πολύτιμα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και θα πρέπει να επισημανθούν, να καταγραφούν και να προστατευτούν. Η ανάδειξη και προβολή των Μνημειακών Ελαιοδέντρων σαν στοιχείων με ιδιαίτερη περιβαλλοντική και ιστορική αξία μπορεί να εμπλουτίσει τα τουριστικά αξιοθέατα της περιοχής και να συμβάλει στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Επιπλέον μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην προβολή της ιδιαίτερης πολιτιστικής, υγιεινής και ποιοτικής αξίας του ελαιόλαδου της Π.Ε. Μεσσηνίας. Η ανάδειξη των Μνημειακών Ελαιοδέντρων, σαν ζωντανών αποδεικτικών στοιχείων της χιλιόχρονης παρουσίας της ελιάς στην Π.Ε. Μεσσηνίας, θα πρέπει να γίνει κατά τρόπο συντονισμένο με ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου τους, συμβατή με το φυσικό περιβάλλον, με εξασφάλιση της επισκεψιμότητάς τους και ενιαία προβολή τους με επί τόπου, έντυπη και ηλεκτρονική προβολή.

Η δημιουργία σύγχρονων αγροκτημάτων με ελαιόδενδρα, μπορεί να συνδυασθεί με τον αγροτουρισμό. Θα κάνει κοινωνούς τους τουρίστες από όλο τον κόσμο με τον πολιτισμό της ελιάς και του λαδιού και την τοπική οικονομία γενικότερα (ο ελαιοτουρισμός στη Ιταλία αποφέρει πάνω από 1,8 δισ ευρώ το χρόνο).

Το παρόν κείμενο αποτελεί σύνθεση προτάσεων των εκπαιδευτών του σεμιναρίου (Κ. Χατζουλάκη, Γ. Κουμπούρη, Γ. Ψαρρά, Α. Καλαιτζάκη, Ε. Μαρκάκη, Π. Κάτσαρη, Λ. Ζαρκάδα και Μαγδ. Ράππου,) και των εκπροσώπων τοπικών φορέων που ασχολούνται με την ελαιοκομία στο Δ. Ζακύνθου).